

Een 'brandbrief' uit Wouw

In een artikel over de rode roede en de "kleine" criminaliteit 1) heb ik het gehad over het verschijnsel brandbrieven; een ernstige vorm van bedreiging. Hierbij werd per brief gevraagd om een bepaalde geldsom te betalen, onder bedreiging dat het huis of boerderij in brand zal worden gestoken, indien men niet betaalde. Vooral de afgelegen boerderijen hadden hieronder te lijden, omdat in het dorp meestal een nachtwacht was ingesteld. De boeren voldeden meestal vaak aan het verzoek om geld of durfden niet te weigeren uit vrees dan "afgebrant ende eenemaal geruïneert te werden".

Zelf had ik nog nooit een brandbrief onder ogen gezien en ik dacht er ook geen te vinden in het archief van de gemeente Wouw. Bij het inventariseren van de resolutieboeken trof ik er echter een aan. Deze was gericht aan Jan Daanen, landman op Westelaar. In alle brandbrieven werd uiteraard uitdrukkelijk gesteld dat men niet verder mocht vertellen dat men een brandbrief heeft gehad. Jan Daanen was echter niet bang uitgevallen, want hij is met de brandbrief naar de drossaard, mr. Nicolaas van Cuylenborg, gegaan. De drossaard roept terstond het gemeentebestuur bij elkaar en deelt het mee dat Jan Daanen een brandbrief heeft ontvangen met de volgende inhoud:

"Dit is een verzoek van 52 gulden gelt, en die te moeten leggen aan de stenen brugh die over den Zoom lijd als gij van den hel naar huybergen gaat op den regten kant over den brugh aan den paal is eenen ros uytgesteeken en daar moet gij het gelt met een saakken inleggen en de brief daar bij te doen en dat moet geschieden op ten tijt van agt daagen en als het daar dan niet lijd dan sullen wij koomen en stooken huijs en schuur af en tegen niemant dar van te spreken en prinspaal teegen van de reegerin niet want dan stooken wij U eevenwel af of der geen wagt bij te setten, want met deesen keer sijden dan vrij en

dat belooven wij met eed goeden burger Jan Daanen. Daarom waght het niet af van het gelt daar speedig te brengen. Den 17 october 1800."

Hierna wordt door de drossaard en schepenen besloten om ter uitvoering van het Placaat van Haar Hoog Mog. tegens de Brandstigers en Quaatdoeners van 4 juni 1657 de goederen van Jan Daanen te inventariseren en te taxeren. Verder wordt besloten om de "huisinge en verdere timmerage van gemelde Daanen" door een burgerwacht te laten bewaken.

Gezien het bedrag f 52,-- lijkt het mij niet zomaar een verzoek om geld, maar eerder een privé-zaak tussen Jan Daanen en de onbekende briefschrijver. In het verleden ging men niet met zo'n brandbrief naar de drossaard, daarom denk ik dan ook dat Jan Daanen wel een vermoeden had wie de schrijver ervan is en daarom met de brief naar de drossaard is geweest.

Het geld wordt echter niet binnen 8 dagen op de plaats weggelegd. Enkele weken later lezen we in het resolutieboek dat de drossaard op 11 november 1800 weer de schepenen heeft bijeengeroepen. De drossaard deelt hen mede dat Jan Daanen, landman op Westelaar, weer een brief heeft gekregen met de volgende inhoud:

"Dit is nu de vragh of gij het gelt van Sin te leggen sijt of niet. Wij hebben U in onsen eersten brief verboden van aan den Drost niet te laten weeten en gij zeijder ter stont mee naar toe gegaan dat U ook rouwe sal als gij het gelt niet legt want den Drost het U wel geraaden dat gij het gelt niet zout leggen, dat hij U de schayd soud voldoen maar zal hij U ook het leeven er omgeeven en gij Jan Daanen komt nu is maaken dat het gelt binnen den tijt van 2 à 3 dagen lijd maar het moet nu aan de planken brugh gelegd worden die van den hel in de plantaase rijdt voor de brugh op Uwen regten kant teegen den paal is eenen ros uytgesteeken maar hij leydert wel om op, want aan de steenen brugh daar wist het ieder een en U waght dat tel wij niet en als de boeren dat wagh gaan niet en laten dan sullen wijse van deselveder geeven en het gelt moet er nu maar sijn en geen waght dar bij te houwen of gij Jan Daanen sul het moeten besuren

4

en desen brief bij het gelt en den anderen ook en als gij het gelt nu niet legt dan kon de Staat maaken dat gij nog in geen seven jaar met ons gedan dult heb en aandere sullen wij almaar aan het afstooten gaan, wij sullen U niet meer waarschouwen, want gij sij maar een beest". Luidende het opschrift, Staande op een omslag aldus: Desen brief te bestellen aan Jan Daanen op Westelaar."

Hierna nemen de drossaard en de schepenen het besluit passende maatregelen te nemen tegen de "boosaardige en gruwelijke bedrijgingen". Zij besluiten met "is het doenlijk de schrijver van dien brief te ontdekken en te apprehenderen".

Uit de tekst van deze tweede brief blijkt mijns inziens dat het om een "bekende" gaat van Jan Daanen. In de brief wordt steeds melding gemaakt van "U", hij wordt dus persoonlijk benaderd. Tot slot stelt deze briefschrijver dat Jan Daanen een beest is. Hieruit kan dus ook weer worden geconcludeerd dat de schrijver en Jan Daanen elkaar kennen en ruzie met elkaar hebben.

In de resolutieboeken is over deze zaak verder niets meer te vinden. Ook in het rechterlijk archief van de gemeente Wouw is geen rechtszaak te vinden. Zelf heb ik het gevoel dat deze hele kwestie nog niet afgelopen is. Zodra ik hierover meer of nadere informatie heb zal ik deze publiceren.

Wouw, december 1987.

J.C.M. Schijven.

Geraadpleegde literatuur:

1. De Vierschaer, 4-'87.
2. Resolutieboeken gemeente Wouw; nr.65.

Deze uitgave werd mede mogelijk
door de financiële steun van de
Drankencentrale "Wouw" B.V.

